

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗИНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у
конфліктній ситуації»

Студентки 4 курсу групи ЗПС-31

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Освітньо-професійної програми

«Психологія»

За спеціальністю 053-психологія

Кулієвої Іради Вахаб кизи

Керівник:

професор, професор кафедри прикладної психології

Павленко Валентина Миколаївна

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____

Кількість балів: _____

Члени комісії _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Харків – 2024 рік

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичний аналіз поглядів на взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.....	8
1.1. Теоретичні підходи та погляди вчених до розуміння поняття самооцінки, та його вплив на поведінку в психології.....	8
1.2. Характеристика конфліктних ситуацій в психології, та стиль поведінки студентів в таких ситуаціях.....	13
1.3. Огляд та аналіз досліджень взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.....	21
Висновки до першого розділу.....	28
Розділ 2. Емпіричне дослідження взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.....	31
2.1. Опис методів, що використовувались у дослідженні.....	31
2.2. Опис результатів власного дослідження.....	33
2.3. Кореляційний аналіз та його результати.....	40
Висновки до другого розділу.....	42
Загальні висновки.....	43
Список використаної літератури.....	47
Анотації.....	49

Вступ

Самооцінка відіграє ключову роль у визначенні того, як людина взаємодіє з оточуючим світом. Це внутрішнє емоційне ставлення до себе, що впливає на розуміння, якими ми є, як взаємодіємо та здійснюємо свою діяльність. В сучасній психології, тема самооцінки постійно є предметом дослідження науковців, які цікавляться її структурою, функціями, процесами формування і взаємозв'язком із іншими аспектами особистості.

Самооцінка визначає, наскільки ми віримо у власні можливості, і це важливо в регулюванні нашої поведінки та діяльності. Вона є своєрідним внутрішнім гальмом чи підштовхувачем, формуючи наше емоційне ставлення до власної особистості, до себе. Розуміння та вивчення цього аспекту особистості є ключовим для розкриття внутрішніх механізмів самовизначення та саморозвитку.

Ці знання допомагають краще розуміти, як самооцінка взаємодіє з нашою поведінкою та міжособистісними взаємодіями, особливо у сучасному університетському середовищі, де студенти часто стикаються з різноманітними викликами та конфліктами. Такі дослідження сприяють розробці ефективних стратегій підтримки та формуванню позитивного ставлення до себе у студентському колективі. [10]

Самооцінка особистості - це спосіб, яким людина оцінює свої внутрішні риси та характеристики, що відображаються в різних сферах її життя. Ця оцінка включає в себе такі аспекти, як зовнішній вигляд, рівень самоповаги, рівень освіти, успіх у професійній сфері, те, як особа взаємодіє з іншими та інші фактори.

Що стосується визначення себе, то це не лише про зовнішній вигляд, але і про внутрішні якості, здібності та досягнення особистості. Це може включати в себе особистісні характеристики, такі як внутрішня сила, витривалість, амбіції та інші риси, які формують унікальність кожної особи.

Також важливо враховувати, що самооцінка не обмежується лише особистісними якостями, але також охоплює соціальну сферу - як особа взаємодіє з оточуючими, як вона сприймає інших та як сприймають її. Всі ці елементи складають картину самооцінки, яка визначає, наскільки людина вірить у власну цінність і спроможність досягти успіху в різних сферах свого життя. [4]

Актуальність

Взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації є актуальною темою, оскільки вищі навчальні заклади стають аренами для взаємодії різних особистостей і формування соціальних навичок. Сучасне середовище навчання вимагає від студентів не лише здібностей у навчанні, а й вміння ефективно взаємодіяти в команді, вирішувати конфлікти та пристосовуватися до різноманітних ситуацій.

Самооцінка впливає на те, як студенти сприймають себе, свої можливості та обмеження. У конфліктних ситуаціях це може відобразитися на їхньому підході до вирішення проблем.

Студенти з високою самооцінкою можуть бути більш впевненими та активними у конфліктних ситуаціях, шукати оптимальні рішення та виступати лідерами. З іншого боку, студенти із низькою самооцінкою можуть відчувати невпевненість у собі, боятися конфліктів та уникати активної участі у їх вирішенні.

Розуміння цього взаємозв'язку має важливе значення для розвитку педагогічних стратегій та програм підготовки студентів до ефективної взаємодії в колективі.

Також, це може бути корисним для психологічної підтримки студентів у вирішенні конфліктних ситуацій та підвищенні рівня їхньої соціальної компетентності.

Отже, дослідження взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктних ситуаціях може позитивно сприяти розробці ефективних методик підготовки молодих спеціалістів, здатних ефективно взаємодіяти в команді та вирішувати конфлікти в навчальному та професійному середовищі у майбутньому.

Об'єкт:

Самооцінка особистості.

Предмет:

Взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.

Мета:

Теоретично проаналізувати та емпірично дослідити взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.

Гіпотеза:

Самооцінка взаємопов'язана з рівнем конфліктності студентів та їх поведінкою в конфліктній ситуації.

Задачі:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації, розглянути поняття самооцінки та її становлення.
2. Дослідити особливості та типи поведінки студентів в конфліктній ситуації.
3. Дослідити рівень конфліктності студентів.
4. Визначити рівень самооцінки у студентів.
5. Дослідити взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.

Методи дослідження (мін 2-3)

Методика «Визначення рівня своєї самооцінки» (розроблена Г.М. Казанцевою).

Методика «Самооцінка конфліктності» (В.Ф. Ряховський).

Методика оцінки способів реагування у конфліктах (К.Н. Томас).

Характеристика вибірки:

Досліджувані: 30 студентів 2 курсу медичного факультету;

Вік: 17-22 років;

Стать: чоловіків- 9, жінок- 21.

Методи аналізу

Кореляційний аналіз, дескриптивний аналіз.

Практична значущість:

Вивчення взаємозв'язку між самооцінкою та поведінкою студентів у конфліктних ситуаціях має важливе практичне значення. Розуміння того, як власна оцінка впливає на реакцію в конфліктних ситуаціях, може слугувати основою для розробки програм, що спрямовані на розвиток соціальних навичок студентів. Це особливо важливо для підготовки молодих спеціалістів до вирішення проблем у командній роботі та адаптації до різноманітних ситуацій в майбутній кар'єрі.

Крім того, це дослідження може бути корисним для здійснення психологічної підтримки студентів у вирішенні конфліктів та формуванні позитивного ставлення до себе.

Врахування цього взаємозв'язку також сприяє формуванню лідерських якостей та виробленню навичок управління власною поведінкою в професійному оточенні.

1. Теоретичний аналіз поглядів на взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації

1.1. Теоретичні підходи та погляди вчених до розуміння поняття самооцінки, та його вплив на поведінку в психології.

Термін «самооцінка» був введений вченим У. Джеймсом і пов'язаний з основними емоціями, такими як гнів або задоволення. У ширшому контексті самооцінка відображає задоволеність або незадоволеність індивіда своєю особистістю.

Якщо розглядати поняття самооцінки в історико-філософському контексті, то можна звернути увагу на різні погляди філософів на дану тему.

Для Р. Декарта самооцінка була питанням абстрактного знання. В контексті Д. Юмма, вона визначалася як сукупність змінюючих самовідчуттів один одного. Д. Локк вбачав самооцінку як внутрішнє почуття.

З точки зору філософа І. Канта, самооцінка була пов'язана з моральним ідеалом. Кожен з цих філософів мав свою унікальну перспективу на це поняття, вказуючи на його різноманітні аспекти та значення в контексті філософського розуміння людської свідомості та самосвідомості.

Розглядаючи поняття самооцінки з психологічної точки зору, ми можемо взяти до уваги підходи вчених до цього явища. У. Джеймс, американський психолог, розглядав самооцінку як образ самого себе, вбудований в структуру особистості.

Представник поведінкової школи Б.Ф. Скіннер вважав, що самооцінка включена в досвід індивіда, з якого виникає уявлення про себе.

Альфред Адлер, основоположник індивідуальної психології, звернув увагу на важливу роль дитинства у формуванні самооцінки. Абрахам Маслоу, розробник ієрархії потреб, пов'язував самооцінку з потребою любові, приналежності та самоповаги.

Карл Роджерс, засновник гуманістичної психології, розумів самооцінку як структурну частину Я-концепції, яка формується під час соціалізації через взаємодію з іншими людьми, в результаті чого формується конкретне сприйняття себе, тобто самооцінка.

Р. Мейлі вважала, що самооцінка є вказівником ступеня особистої задоволеності. У своїй соціометричній теорії самооцінки Марк Лірі стверджував, що самооцінка служить показником адекватних соціальних відносин, що вона є не тільки причиною благополуччя, але також відображає ступінь сприйняття чи несприйняття навколишнього середовища. [14]

Важливу роль у психічному житті особистості відіграє самооцінка, яка є результатом поєднання процесів самопізнання і ставлення до себе. Це внутрішнє утворення є основним фактором регуляції поведінки і діяльності людини. Самооцінка є частиною сутності особистості; має значний вплив на соціальну адаптацію і функціонує як специфічний механізм, що регулює поведінку та діяльність. [3]

Формування самооцінки не є вродженою особливістю, воно починається в ранньому дитинстві і складається з різних впливів протягом життя. У дошкільному віці важливу роль відіграють емоційні реакції важливих, впливових людей, таких як батьки, друзі, бабусі та дідусі. Це їх любов, турбота, спілкування та оцінка вчинків дитини.

У молодшому шкільному віці успішне навчання та ставлення учителів стають важливими факторами для формування самооцінки. Підлітковий вік визначається дружбою та відносинами з оточуючими людьми, а також включаючи романтичні стосунки.

Самооцінка в дорослому віці базується на порівнянні досягнень людини з її власними очікуваннями та досягненнями інших важливих для неї людей. Самооцінка складається з когнітивного компонента, який відображає інформацію про себе, і емоційного компонента, який визначає ставлення особистості до себе. [1, с 110-120]

Інформація, яку ми отримуємо, виникає під час спілкування з іншими людьми, а її емоційна насиченість і вплив залежать від важливості цієї інформації для людини. Процес формування самооцінки відбувається через активну діяльність і взаємодію міжособистісну.

Особистість формує свою самооцінку, коли спостерігає за собою та власними діями, аналізуючи свої почуття, емоції, мотивації, а також, за допомогою рефлексії оцінюючи успіхи та невдачі, порівнюючи себе з іншими тощо.

Важливе значення в формуванні самооцінки має наше соціальне оточення, ті хто навколо нас, оскільки воно впливає на те, як ми сприймаємо себе та своє місце в світі. Самооцінка може змінюватися протягом життя і визначає рівень самосвідомості людини. [4, С 144]

Самооцінка може бути адекватною або неадекватною в залежності від того, наскільки реально і об'єктивно людина себе оцінює.

Адекватна самооцінка характеризується природністю, реалізмом та самокритичністю в оцінці власних здібностей, вчинків та моральних якостей. У цьому випадку людина розуміє і приймає як свої сильні, так і слабкі сторони, розвивається почуття честі та спокою.

Люди з адекватною самооцінкою почувають себе захищеними та врівноваженими, легко спілкуються з іншими та взаємодіють з оточуючими людьми. На відміну від цього, неадекватна самооцінка виникає, коли людина неправильно оцінює себе та неправильно сприймає свої здібності. Це може призводити до конфліктних ситуацій та негативного впливу на особистість з такою самооцінкою, а також на її оточення. Неадекватна самооцінка може виявлятися у вигляді конфліктів та непорозумінь у взаємодії з іншими людьми. [13, с 4]

Самооцінка може бути:

✓ Завищена - виникає, коли людина переоцінює свої можливості та таланти. Це може призводити до конфліктів як із оточуючими, так і з самою

собою, створюючи внутрішні непорозуміння. Людина починає перебільшувати віру у власні переваги та таланти, що може проявлятися в різних аспектах її життя, включаючи буденне, сімейне та професійне середовище. Такі люди можуть винуватити інших у несправедливому ставленні до себе, але, частіше за все, вони відмовляються приймати ідею, що самі переоцінили свої можливості. Це може викликати агресивну поведінку, злобу та інші негативні реакції, оскільки особистість не здатна прийняти точку зору оточуючих та визнати свої власні недоліки.

✓ Занижена - може виникнути, коли людина недооцінює себе через перебільшення власних недоліків. Люди з таким типом самооцінки часто намагаються пов'язати свої невдачі та проблеми з власними недоліками. Вони можуть бути незадоволені своїми успіхами, сумніватися у власній компетентності, відчувати заздрість і ревності, а також бути залежними від думки оточуючих. Ці люди часто намагаються приховати свою невпевненість, пригнічуючи свою активність, оскільки бояться осуду та прагнуть подобатися всім навколо, завжди бути гарним для всіх.

На етапі професійного розвитку особи із такою самооцінкою можуть відчувати страх перед майбутнім, шукати причини для того, щоб уникати активних дій та втілювати свої ідеї, а також відчувати невіру у власні можливості. Людина з низькою самооцінкою часто реагує на міжособистісні відносини через деструктивну та самозахисну поведінку, проте з часом поліпшення почуття гідності може зменшити загрозливість та самонавіювання негативу, звертаючись до конструктивних форм взаємодії з партнерами.

✓ Нестійка – виникає, коли на самосприйняття впливають мінливі обставини та випадкові події, відомі як «злети та падіння». Людина, яка має такий тип самооцінки, періодично переживає коливання в своєму ставленні до

себе. Вона може відчувати себе на вершині успіху в одну мить і невпевненою чи невдалою в іншу мить.

Зрозуміло, що рівень самооцінки може мати значний вплив на психічний стан і взаємодію з оточуючими. Позитивна та реалістична самооцінка сприяє стійкості та впевненості в собі, спокою та позитивним стосункам з іншими. З іншого боку, негативна або неадекватна самооцінка може викликати стреси, конфлікти та негативно впливати на загальний стан особистості.

1. 2. Характеристика конфліктних ситуацій в психології, та стиль поведінки студентів в таких ситуаціях.

Поняття "конфлікт" супроводжує людство протягом усієї його історії, становлячи невід'ємну частину нашого існування. На це вказує постійне виникнення ситуацій, коли люди конфліктують один з одним через незгоду та непорозуміння. Насправді це не дивно, адже наша різноманітність створює унікальність у сприйнятті кожної людини конкретного випадку та ситуації.

Вчені з різних галузей науки, народів та часів прагнули розглянути та роз'яснити поняття "конфлікт". Їхні власні тлумачення цього терміну варіювалися, але всі вони, в кінцевому підсумку, розділили спільну думку щодо того, що основою будь-якого конфлікту є "протиріччя". Іншими словами, будь-які розбіжності в поглядах, думках, інтересах, діях та характерах можуть викликати напруження та привести до конфліктної ситуації. Така різноманітність індивідуальних підходів формує основу для конфліктів та взаєморозуміння, визначаючи той специфічний контекст, в якому конфлікти виникають та розвиваються. [2, С 28]

При аналізі розуміння конфлікту від різних вчених виявляється, що єдиного узгодженого визначення цього поняття не існує.

Європейські дослідники, такі як Р. Дарендорф, Л. Козер та інші, розглядали конфлікт як боротьбу за статус, матеріальні цінності та владу, при цьому використовуючи засоби завдання збитків та припинення опозиції.

З іншого боку, погляд А. Ануцупова вказував на конфлікт як на гострий метод розв'язання значущих протиріч у соціальних відносинах. Ці суперечності виникають в процесі взаємодії між людьми і часто супроводжуються негативним ставленням один до одного.

Таким чином, різні дослідники вносять свої унікальні погляди на природу конфлікту, що свідчить про різноманітність його проявів у суспільстві. Це відображення різних підходів до розуміння та пояснення феномену конфлікту в різних соціокультурних контекстах. [6, с 250]

Конфлікт, визначений як зіткнення протилежних інтересів та поглядів, серйозна розбіжність і гостра суперечка, що походить від латинського слова "conflictus", що перекладається як "зіткнення".

Давні вчені вдавалися до розгляду конфлікту як фундаментального елементу суспільного життя та його розвитку. Геракліт вважав, що негативні наслідки війн та постійних зіткнень будуть стимулювати людей прагнення до миру. Аристотель стверджував, що конфлікти виникають внаслідок нерівностей у володінні майном, а також через відмінності в характерах та соціальному статусі, що можуть призвести до протиріч та суперечок.

Іммануїл Кант висловлював думку, що мирні відносини між людьми, які мешкають поруч, не є природними, і він вважав становище війни більш природним, особливо у міжнародних відносинах.

Таким чином, стародавні філософи вносили важливий внесок у розуміння конфліктів як невід'ємної та важливої частини суспільства, а їхні погляди розкривають багатогранність цього явища у різних аспектах життя та міжнародних відносинах.

Наприклад, визначений австрійський психолог Зигмунд Фройд вважав, що людина, за своєю природою, є конфліктною. Він пояснював це тим, що в людини існують три різні початка:

Ід (неусвідомлене, тваринне – потяги та бажання), Его (контроль інстинктів, більш розсудливе) та Супер-Его (совість, прояв культури та прийнятих норм). За теорією Фрейда, ці елементи створюють внутрішній конфлікт в особистості.

Теорема відомого соціолога У. Томаса, відома як "теорема Томаса", є важливою і впливає на сприйняття природи конфлікту. Відповідно до цієї теореми, якщо людина сприймає певну ситуацію як реальну, то ця ситуація буде реальною за своїми результатами. У контексті конфлікту, це означає, що відмінності інтересів не обов'язково призведуть до конфлікту, якщо вони не

сприймаються та не відчуються. З іншого боку, спільні інтереси, комбіновані з ворожнечею, можуть призвести до розвитку конфлікту.

Сприйняття конфлікту, реакція на уявну чи реальну загрозу, а також почуття ворожих намірів можуть породжувати захисні дії особи, яка відчуває тиск та напругу, і це може призвести до взаємодії з іншими людьми за звичайною схемою конфлікту. Таким чином, уявні думки можуть перетворюватися в реальність через взаємодію індивідів у конфліктних ситуаціях. [7]

Існує низка класифікацій конфлікту, оскільки це поняття охоплює практично всі наукові галузі, кожна з яких вирізняє свою власну класифікацію.

Однією з них є класифікація за кількістю сторін, що беруть участь у конфлікті.

Основними категоріями є:

1. **Внутрішньоособистісні конфлікти**- це зіткнення всередині індивіда, коли протилежні стимули, вимоги та інтереси суперечать один одному.

2. **Міжособистісні конфлікти**- це суперечки між конкретними індивідами у процесі їх взаємодії. Цей вид конфлікту є найбільш поширеним, і велике значення в цьому відіграють особисті якості, такі як темперамент, характер, самооцінка та ін.

3. **Міжгрупові конфлікти**- характеризується тим, що його учасниками є соціальні групи. Цей вид конфлікту може бути поділений на конфлікт між формальними та неформальними групами. Причинами цього можуть бути відсутність чітких узгоджень щодо функцій або взаємно-протилежні інтереси та погляди груп.

Міжособистісний конфлікт представляє собою важливу психологічну проблему, яка вимагає термінового вирішення. Учасники конфлікту беруть

активну участь у пошуку рішень для розв'язання виникаючих протиріч, намагаючись домогтися вигоди для себе або для обох сторін.

Студентське середовище, безумовно, не є винятком і часто насичене конфліктними ситуаціями, оскільки в ньому зустрічаються найрізноманітніші проблеми. Ці проблеми можуть виникати як в самому освітньому закладі, так і поза його межами. Студентські проблеми мають різноманітний характер та можуть мати великий масштаб прояву. Зокрема, вони пов'язані як з навчанням, так і з особистими психологічними та соціальними причинами.

Значна частина цих конфліктів виникає через різницю у світоглядах та мотиваційних здібностей студентів. Кожна особистість керується власними принципами, ідеалами та переконаннями. Реакція на ситуації і вирішення конфліктів залежать від індивідуальних цінностей та ставлення кожного студента.

Важливим етапом у розвитку особистості студента є формування узагальненого ідеалу, де він визначає власні принципи та погляди, реалізуючи їх у різноманітних ситуаціях та формуючи моральну позицію. Такий період часто супроводжується таким явищем, званим як «юнацької максималізм», коли людина вимагає від інших дотримання її ідеалів і переконань. [5]

У студентському середовищі виникає прагнення пережити нові враження, набувати досвід, формувати образ для успішного спілкування і водночас виявляти себе через самовираження. Для задоволення цих потреб студенти проходять етапи глибокого внутрішнього переживання.

Молодь шукає сприятливі психологічні умови для спілкування, бажає від оточуючих щирості, співпереживання та розуміння, і шукає однодумців – людей, з якими можна поділитися проблемами студентського життя. Проте це спілкування часто характеризується егоцентризмом, оскільки прагнення до самовираження та вираження власних проблем студента переважає над інтересами та почуттями інших.

Така ситуація може призводити до напруженості в стосунках та, відповідно, до виникнення міжособистісних конфліктів в університетському середовищі. Важливо збалансувати потреби самовираження та взаєморозуміння, створюючи сприятливе середовище для конструктивного спілкування й вирішення конфліктів.

Найпоширенішим видом конфліктів серед студентів є зіткнення між особистістю та групою. Цей конфлікт виникає, коли один із одногрупників відмовляється дотримуватися встановлених норм поведінки чи комунікації. Наприклад, якщо у групі звичайно звикли готувати всі семінарські питання на пару, але один студент обирає інший підхід і пропонує розділити питання, це може викликати незадоволення, непорозуміння та обурення в інших членах групи. Такий розбіжний підхід може вплинути на рівень знань та сприймання матеріалу. Або наприклад, усі студенти вирішили їхати одним видом транспорту до певного місця, але хтось пропонує їхати іншим засобом, яким йому зручно (таксі, автобус, тролейбус та ін), і так знову розвіює цілеспрямовані дії в групі, і також сприяє розбіжності думок і виникнення незадоволенню в групі, що може розвинути конфлікт.

Також важливим варіантом конфлікту є ситуація, коли староста намагається підпорядкувати собі інших студентів, ігноруючи їхні думки та позиції. Така егоїстична поведінка старости може пригнічувати інших та обмежувати їх можливість висловлювати власні думки та погляди. У сучасному суспільстві важливо враховувати потреби та індивідуальність кожного студента, оскільки креативні та незалежні особистості з нестандартним підходом є необхідним ресурсом для розвитку суспільства. Таким чином, важливо вирішувати конфліктні ситуації, які можуть виникнути, та створювати сприятливі умови для різноманітності та взаєморозумінню у групі.

Разом із тим, поряд із особистісно-груповим конфліктом у вищому навчальному закладі відбувається і міжгруповий конфлікт. Це можуть бути

конфліктні ситуації, які виникають у студентській групі у взаємодії з представниками ректорату, деканату або, відповідно, з іншими студентськими групами.

Міжгруповий конфлікт може виникнути з різних причин, таких як розбіжності у взаємодії з адміністративними структурами університету або конкуренція між студентськими групами за різні ресурси або можливості.

Наприклад, конфлікти між студентськими групами можуть виникнути через розподіл фінансових або організаційних ресурсів для проведення заходів чи представлення університету на різних заходах.

Управління та вирішення міжгрупових конфліктів важливо для створення позитивного та сприятливого навчального середовища. Застосування навичок відкритого спілкування, заохочення співпраці та здорової конкуренції може сприяти покращенню відносин між студентськими групами та адміністративними структурами вищого навчального закладу.

Основні підходи до ведення в конфлікті включають такі стратегії: компроміс, співпраця, суперництво, уникнення та пристосування. Кожна з цих стратегій має свої характеристики і впливає на той спосіб, яким студенти адаптуються до конфліктних ситуацій.

"Компроміс" в конфлікті означає часткове врахування інтересів обох сторін. Студенти, які обирають цю стратегію, володіють аналітичними здібностями, демонструють комунікативні навички, толерантність і взаємоповагу. Вони готові розглядати та аналізувати альтернативи у суперечливих питаннях, обговорювати проблеми через дискусії та ухвалювати колективні рішення. Використання цієї стратегії сприяє розвитку позитивних міжособистісних відносин. Зрозуміло, що саме вибір стратегії "компроміс" дозволяє студентам досягати високого рівня соціально-психологічної адаптації.

"Співпраця" у конфлікті включає спільні зусилля для знаходження рішення, яке враховує інтереси обох сторін. Це вважається найбільш

сприятливим підходом у вирішенні конфліктних ситуацій. Студенти, які вибирають цю стратегію, володіють навичками пошуку інформації, аналітичності, толерантності та можливістю виражати свою позицію без агресії. Такий спосіб ведення конфлікту сприяє покращенню взаєморозуміння між студентами та створює конструктивну взаємодію. З цього можна зробити висновок, що студенти, які використовують цю стратегію у конфліктних ситуаціях, проявляють високий рівень соціально-психологічної адаптації до умов університетського навчання.

"Суперництво" в конфлікті означає спробу задовольнити свої інтереси за рахунок іншої сторони, і може виявлятися як захист своїх прав у випадках, коли особа вважає себе праведною. Ця стратегія передбачає конкуренцію і боротьбу, властиву високій оцінці власних інтересів одного учасника конфлікту, і одночасно низькою оцінкою інтересів інших, проявленням відкритої боротьби за власні переваги, тобто ставленням себе на перше місце. Студенти, які вибирають стратегію суперництва, можуть бути активними, демонструвати прагнення до авторитаризму та егоцентризму, та мати розвинені вольові якості. Однак з часом ця стратегія може призвести до звички конфліктувати, викликати відчуження, неохочості до спілкування. Оскільки стратегію "суперництва" вважають неконструктивною у вирішенні конфліктів, то можна визначити, що студенти, які обирають цей підхід, можуть мати низький рівень адаптації до умов університетського навчання.

"Уникнення" в конфлікті виявляється в тому, що людина уникає активної участі в конфлікті та старається відкласти його вирішення на майбутнє. Ця стратегія характеризується низьким рівнем спрямованості на задоволення інтересів протилежної сторони. Людина, яка обирає уникнення, уникає конфронтації та вирішення конфлікту, що може призвести до подальшого розвитку проблем. Ця стратегія може виявлятися через мовчання, прихований гнів, демонстративний ухід, позицію "скривдженого", депресію, ігнорування, сарказм, або повне ігнорування та відмову від взаємодії з

протилежною стороною. Студенти, які обирають цю стратегію, можуть мати низький рівень соціально-психологічної адаптації до умов навчання в університеті.

"**Пристосування**" у конфлікті означає вчинок, коли людина прагне уникнути конфлікту за рахунок втрати своїх інтересів. Ця стратегія може бути основною для студента через його індивідуально-психологічні особливості, такі як конформна поведінка або "безконфліктний тип" особистості. Студент, який застосовує стратегію пристосування, взаємодіє з іншими, не захищаючи власні інтереси. Цей стиль схожий на уникнення, оскільки також може призвести до ігнорування та відкладення розв'язання проблеми для подальших обговорень. Проте основна відмінність полягає в тому, що студент, який вибирає пристосування, не уникає вирішення проблеми, а взаємодіє з опонентом, погоджуючись на його варіант розв'язання конфлікту. Цей стиль можна використовуватись у випадках, коли проблема вважається менш значущою, і коли є бажання зберегти хороші стосунки з іншими студентами. Проте, якщо студент використовує цей стиль для вирішення всіх конфліктних ситуацій, не звертаючи увагу на свої потреби та інтереси, йому може бути важко адаптуватися до навчального процесу та соціального середовища в університеті.

Кожна стратегія є ефективною лише в певних умовах, і важливо вміти використовувати їх раціонально, роблячи вибір залежно від конкретних обставин. Оптимальний підхід формується на основі конкретної ситуації і враховує особливості характерів учасників конфлікту. [11]

1.3 Огляд та аналіз досліджень взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.

Аналізуючи дослідження, які стосуються нашої теми, можемо розглянути наступні роботи.

Дослідження «Вплив самооцінки на конфліктну поведінку підлітків» Михайлишина У. Б., яке опубліковане у Науковому віснику Ужгородського національного університету, 2021 року. [8]

У даній науковій роботі розглядається проблема взаємозв'язку самооцінки та конфліктної поведінки серед підлітків, яка є особливо актуальною на етапі їх переходу від дитинства до дорослості. Підлітковий вік характеризується складними внутрішніми конфліктами та напруженою взаємодією з оточуючими - однолітками, дорослими та батьками.

Автори підкреслюють фундаментальність проблеми конфліктів у психологічній науці. В різних теоретичних підходах конфлікти визначають характер та зміст пояснювальних моделей особистості. Протиріччя, конфлікти і кризи є важливим джерелом розвитку особистості, формуючи її життєвий сценарій.

Дана наукова робота підкреслює важливість вивчення впливу самооцінки на конфліктну поведінку підлітків, визначаючи цю проблему як таку, що потребує подальшого вивчення та досліджень.

Автори наводять та аналізують результати *емпіричного дослідження*, де використовують методи математичної статистики, зокрема кореляційний аналіз за Пірсоном, та ряд психологічних методик, таких як "Конфліктна особистість" (В.П. Пугачов), "Самооцінка конфліктності" (В.Ф. Ряховський), "Оцінка способів реагування у конфліктах" (К.Н. Томас), "Діагностика самооцінки" (Дембо-Рубінштейн), "Рівень самооцінки" (С.В. Ковальова), "Рівень самооцінки" (Г.Н. Казанцева).

За методикою «Конфліктна особистість» В.П. Пугачова виявлено, що 19% досліджених мають високий рівень конфліктності, проявляючи себе як

особи, що самі провокують конфлікти та шукають приводи для суперечок. Середній рівень конфліктності виявлено у 60% осіб, які наполегливо відстоюють свою думку, отримуючи повагу від оточення. Низький рівень конфліктності виявлено у 21% досліджуваних, які проявляють тактовність, не люблять конфліктів та уникають критичних ситуацій. Результат полягає в тому, що більшість осіб має середній рівень конфліктності, проявляють настійливість в захисті своїх поглядів, незважаючи на можливі впливи на особисті стосунки.

За методикою «Самооцінка конфліктності» В.Ф. Ряховського виявлено, що 15% випробовуваних мають високий рівень конфліктності і самі шукають привід для суперечок.

6% мають рівень конфліктності вищий за середній і наполегливо відстоюють свої погляди. З середнім рівнем конфліктності (57% досліджуваних) виявлено слабо виражену конфліктність, здатність до згладжування конфліктів та уникання критичних ситуацій.

9% мають рівень конфліктності, нижчий за середній, і вираженість уникати конфліктів, враховуючи стосунки з оточуючими. Низький рівень конфліктності виявлено у 13% досліджуваних, що означає здатність уникати конфліктів та готовність в рішучий момент відстоювати свої інтереси.

Загалом, більшість досліджуваних має середній рівень конфліктності, проявляючи здатність згладжувати конфлікти та відстоювати свої інтереси при необхідності.

В результаті дослідження за методикою К.Н. Томаса виявлено, що 21% досліджуваних виявили схильність до стратегії "суперництво", де вони активно намагаються перемагати опонентів, навіть за рахунок відсутності уваги до стосунків. 25% виявили стратегію "співпраця", де конфлікти розглядаються як проблеми, що потребують розв'язання для задоволення обох сторін. 19% обрали стратегію "компроміс", жертвуючи частинами своїх цілей

для досягнення згоди. 23% обрали стратегію "уникнення", уникаючи конфліктів та приховуючись. 15% виявили схильність до "пристосування", де для них важливіше збереження стосунків, навіть за рахунок власних цілей. Таким чином, більшість досліджуваних виявили схильність до стратегії "співпраця", а меншість обрали "пристосування".

Отримані результати дослідження за методикою діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн вказують, що в учасників дослідження (47%) переважає середній рівень домагань, що свідчить про реалістичність їхніх цілей. За рівнем самооцінки також переважає середній рівень (55%), що вказує на здатність більшості досліджуваних адекватно оцінювати себе та свої здібності.

Важливо зазначити, що 24% осіб мають низький рівень самооцінки, що може свідчити про їхню схильність принижувати свої досягнення та неспроможність реалістично оцінити свій потенціал. Однак для більшості досліджуваних адекватна самооцінка та реалістичність у встановленні цілей є характерною.

Загалом, можна сказати, що більшість осіб цієї вибірки здатні ставити перед собою реалістичні цілі та адекватно оцінювати свої можливості.

Результати дослідження за методикою С.В. Ковальова показали, що у 55% досліджуваних рівень самооцінки є середнім, що може вказувати на адекватність оцінки себе та своїх можливостей. У 21% виявлено високий рівень самооцінки, що може свідчити про позитивне ставлення до себе та власних здібностей.

Особи з адекватною самооцінкою зазвичай відкриті до конструктивної критики та готові визнавати свої помилки. Проте, важливо відзначити, що у чверті досліджуваних виявлено низький рівень самооцінки, що може вказувати на їхню тенденцію до неправильної оцінки власних можливостей та схильність до самокритики.

Результати дослідження за методикою Г.Н. Казанцевої вказують на те, що у більшості досліджуваних (53%) самооцінка є середньою, що може свідчити про адекватність їх оцінки себе та своїх можливостей. Тринадцять осіб (24%) мають високий рівень самооцінки, що може вказувати на позитивне ставлення до себе, тоді як у дванадцяти осіб (23%) виявлено низький рівень самооцінки.

Досліджувані, що мають адекватну самооцінку, здатні реалістично оцінювати свій потенціал та визнавати свої сильні та слабкі сторони. Вони готові приймати конструктивну критику. Незважаючи на це, важливо відзначити, що високий та середній рівень самооцінки зафіксовано у подібній кількості осіб, що може відрізнятися від результатів попередніх методик.

За результатами кореляційного аналізу можна помітити те, що особистості з вищим рівнем самооцінки можуть бути більш схильними до суперництва та менш схильними до співпраці, компромісу, уникнення або пристосування в разі виходу із конфліктної ситуації.

Загалом, результати дослідження вказують на взаємозв'язок між самооцінкою підлітків та їх конфліктної поведінки. Зокрема, виявлено, що особистості з вищим рівнем самооцінки більше схильні до конфліктної поведінки та суперництва під час вирішення конфліктів. Знижений рівень самооцінки, натомість, пов'язаний із меншою конфліктністю та вибором стратегій співпраці, компромісу, уникнення та пристосування.

Прикладом емпіричного дослідження взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації може бути робота «Характер зв'язку самооцінки зі стратегіями поведінки особистості в конфлікті» Сівко О.П., Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. [12]

Проведене дослідження розглядає взаємозв'язок між самооцінкою і стратегіями поведінки особистості в конфлікті. Використовувалися такі методи, як "Дослідження самооцінки особистості" від

С.А. Будассі та "Діагностика поведінки особистості в конфлікті" від К.Н. Томаса.

Використовувалися статистичні методи, зокрема коефіцієнт лінійної кореляції Пірсона (r_{xy}).

Виявлено, що особи, які використовують стратегію "суперництво" в конфлікті, мають найчастіше завищену самооцінку. З іншого боку, особи з завищеною самооцінкою рідше використовують стратегію "пристосування" в конфліктних ситуаціях.

За результатами діагностики самооцінки виявлено, що більшість учасників дослідження (93,5%) мають адекватну та з тенденцією до завищеної самооцінку. Зазначено, що це свідчить про їх здатність адекватно оцінювати свої можливості, критично ставитися до себе, ставити реалістичні цілі і позитивно сприймати інших. З невеликою часткою учасників (4,8%) виявлено неадекватно завищену самооцінку, а занижену самооцінку має лише 1,6% осіб.

Отримані результати свідчать, що у більшості досліджуваних домінує стратегія компромісу в конфлікті (30%). Трохи менше осіб обирає пристосування (20%), а рівна кількість обирає стратегії суперництва та уникання (18,3% кожна). Найменша кількість осіб (13,4%) обирає співпрацю як стратегію у конфліктних ситуаціях. Це може вказувати на те, що люди можуть потребувати додаткового навчання для ефективної взаємодії та конструктивного спілкування у конфліктах з використанням інтерактивних соціально-психологічних технологій.

Отримані результати вказують на те, що при обранні стратегій суперництва та пристосування в конфліктних ситуаціях рівень самооцінки досліджуваних має тенденцію до завищеної. З іншого боку, при виборі стратегій співпраці, компромісу та уникання, самооцінка має адекватний рівень. Варто відмітити, що найвищий рівень конфліктності спостерігається у тих, хто обирає стратегію суперництва, тоді як найнижчий рівень конфліктності виявлено у групі з униканням та пристосуванням.

Досліджувані, які обирають стратегію уникання, мають найнижчий рівень самооцінки.

Також розглянемо роботу: «Психологічні особливості самооцінки як чинника типу поведінки в конфліктних ситуаціях» Кульчицької А.В., Рабченюк А.Ю., в якій також досліджується взаємозв'язок самооцінки та поведінки у конфліктній ситуації.

Використовувались такі методики, як інтегральна самооцінка особистості «Хто я є в цьому світі» та тестом опису поведінки в конфліктних ситуаціях Томаса.

За результатами кореляційного аналізу виявлено декілька важливих зв'язків між параметрами самооцінки і стилем конфліктної поведінки.

Існує позитивний зв'язок між рівнем доброти та використанням стратегій уникнення та пристосування у конфлікті. Досліджувані з цими стилями поведінки проявляють високий рівень доброти. У той час як ті, хто вдається до стратегій суперництва та співробітництва, виявляють менш виражений прояв доброти.

Існує негативний зв'язок між рівнем комунікабельності та використанням стратегій уникнення та пристосування. Комунікативні навички тих, хто використовує ці стратегії, знаходяться на нижчому рівні, ніж ті, хто вдається до суперництва та співробітництва.

Існує негативний зв'язок між принциповістю та використанням стратегій уникнення та пристосування. Ті, хто вдається до цих стратегій, проявляють менше принциповості, у порівнянні з тими, хто вдається до стратегій співробітництва та суперництва.

Існує позитивний зв'язок між щирістю та використанням стратегій уникнення та пристосування. Ті, хто вдається до цих стратегій, мають більшу схильність до щирості у взаємодії з партнером, порівняно з тими, хто вдається до стратегій суперництва та співробітництва.

За результатами дослідження виявлено, що особи з адекватною і завищеною самооцінкою обирають стилі поведінки в конфлікті, такі як суперництво, співробітництво та пристосування. У всій групі досліджуваних помітний стиль уникнення та пристосування, проте компроміс є переважаючим. Загалом не виявлено чіткого зв'язку між рівнем самооцінки та вибором конкретного стилю в конфлікті. Варто зауважити, що особистість може вибрати стилі поведінки в конфлікті залежно від життєвих обставин та власних мотивів у кожній конкретній ситуації.

Висновки до першого розділу

Отже, можемо зробити висновок про те, що самооцінка визначає задоволеність або незадоволеність особи щодо власної особистості, і його розуміння має різноманітні аспекти в різних контекстах вчені розглядали самооцінку як головний елемент у розвитку особистості, визначаючи її взаємозв'язок з моральним ідеалом, соціальним оточенням, та внутрішнім почуттям. Роль самооцінки на кожному етапі життя, від дитинства до дорослості, і її вплив на взаємодію з оточенням також є дуже важливим.

Адекватна самооцінка сприяє впевненості та позитивним взаєминам, тоді як неадекватна може призводити до конфліктів та негативних наслідків для психічного стану особистості. Зокрема, завищена, занижена та нестійка самооцінка визначаються різними способами сприйняття себе та впливають на взаємодію з оточенням.

Розуміння та розвиток адекватної самооцінки є важливими аспектами психічного здоров'я та соціальної адаптації, враховуючи вплив цього поняття на різні аспекти життя людини в різні періоди її розвитку. Конфлікти в університетському середовищі є невід'ємною частиною студентського життя, і можуть виникати на різних рівнях: внутрішньоособистісному, міжособистісному, та міжгруповому. Різні теорії та класифікації конфліктів, представлені давніми вченими, надають різноманітні погляди на природу конфліктів та їх вирішення.

Студентське середовище має різноманітні проблеми та різницю у світоглядах студентів та може породжувати конфліктні ситуації. Зокрема, студенти переживають період формування своєї особистості та ідеалів, що може викликати юнацький максималізм та бажання мати вплив на оточуючих. Однак такі прояви можуть викликати міжособистісні конфлікти, особливо коли самовираження переважає над інтересами інших.

Різні стратегії вирішення конфліктів, такі як компроміс, співпраця, суперництво, уникнення та пристосування, можуть бути використані

студентами в залежності від конкретних обставин та особистих властивостей. Кожна стратегія має свої переваги та недоліки, і важливо вміло їх використовувати для досягнення оптимальних результатів.

Також, важливо враховувати, що ефективно вирішення конфліктів в університетському середовищі сприяє позитивній соціально-психологічній адаптації студентів та сприяє створенню конструктивного навчального середовища.

Ми проаналізували роботи дослідників, які безпосередньо займалися тією ж проблемою, яка має відношення до тематики нашого дослідження. Це роботи Михайлишина У. Б. «Вплив самооцінки на конфліктну поведінку підлітків», «Характер зв'язку самооцінки зі стратегіями поведінки особистості в конфлікті» Сівко О.П., «Психологічні особливості самооцінки як чинника типу поведінки в конфліктних ситуаціях» Кульчицької А.В., Рабченюк А.Ю.

У кожному дослідженні застосовуються певні методики для визначення типів самооцінки, рівня самооцінки, ступені конфліктності, і звичайно, взаємозв'язок самооцінки та конфліктної поведінки.

Варто зазначити, що кожне дослідження має свої певні відмінні особливості та унікальна по своєму. Наприклад, результати роботи Михайлишина У.Б. вказують на те, що досліджувані з вищим рівнем самооцінки більш схильні до конфліктної поведінки та суперництва. Знижений рівень самооцінки пов'язаний із меншим ступенем конфліктності та вибором стратегій співпраці, уникнення, пристосування та компромісу. Робота Сівко О.П. вказує на те, що досліджувані, які застосовують стратегію "суперництво" в конфлікті, мають найчастіше завищену самооцінку. З іншого боку, особи з завищеною самооцінкою рідше використовують стратегію "пристосування" в конфліктних ситуаціях. В роботі Кульчицької А. В., Рабченюк А. Ю. виявлено, що особи з адекватною і завищеною самооцінкою обирають стилі поведінки в конфлікті, такі як суперництво, співробітництво та пристосування.

Узагальнюючи результати досліджень, важливо відзначити, що існує взаємозв'язок між самооцінкою та конфліктною поведінкою, особливо в контексті студентства. Загальна тенденція свідчить про те, що особистості з вищим рівнем самооцінки частіше обирають стратегії суперництва та проявляють конфліктність у вирішенні суперечок, однак важливо враховувати індивідуальні особливості та контекст, оскільки вибір стратегій поведінки може залежати від певних факторів та конкретних обставин.

2. Емпіричне дослідження взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.

2.1. Опис методів, що використовувались у дослідженні

В даній курсовій роботі, для досягнення усіх цілей та завдань використовувались такі методики для оцінки, що допомогли нам в подальшому визначити взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації.

1. Методика "Визначення рівня своєї самооцінки" (розроблена Г. М. Казанцевою) надає можливість оцінити наявний рівень самооцінки у досліджуваної особи.

Запропоновано 20 тверджень, на які слід відповісти "так", "ні" або "не знаю". Оцінка здобута після відповідей вказує на рівень самооцінки, розподілений на адекватний, занижений або завищений.

2. Методика «Самооцінка конфліктності» (В.Ф. Раховський) дозволяє визначити ступінь конфліктності особистості.

Методика вивчає рівень конфліктності за такими шкалами:

Відсутність конфліктності: рівень, коли конфліктні ситуації практично відсутні або практично не зустрічаються.

Невиражена конфліктність: ступінь конфліктності, який є невиразним або дуже низьким.

Слабо виражена конфліктність: конфліктність, яка проявляється, але на низькому рівні інтенсивності.

Виражена конфліктність: рівень, коли конфліктні ситуації виражені і впливають на взаємовідносини.

Висока конфліктність: значний рівень конфліктності, що суттєво впливає на взаємовідносини і може вимагати уваги та врегулювання.

Стимульний матеріал складається з 10 пар варіантів поведінки у конфлікті. Випробуваному необхідно оцінити за 7-бальною шкалою, наскільки представлено кожна з перерахованих властивостей, де 7 балів означає, що в поведінці завжди проявляється властивість, описана в лівій частині таблиці, 1 бал - характерна поведінка, описана в правій частині.

3. Методика «Тест Томаса-Кілмана – типи поведінки в конфлікті» (адаптований Грішиною). [15]

Ця методика використовує двомірну модель регулювання конфлікту, яка базується на кооперації та напористості.

Кооперація передбачає увагу до чужих інтересів у конфлікті, тоді як напористість акцентується на власних інтересах.

У методиці пропонується 30 пар конфліктних ситуацій, з яких обирається та, яка відповідає особистості.

Ці пари визначаються за п'ятьма способами регулювання конфліктів: пристосуванням, уникненням, конкуренцією, компромісом та співробітництвом. Кожен із цих підходів вказує на реакцію особи в ситуації конфлікту.

а) Змагання (конкуренція) - прагнення досягти своїх інтересів в збиток іншому.

б) Пристосування - принесення в жертву власних інтересів заради іншого.

с) Компроміс - угода на основі взаємних поступок; пропозиція варіанту, знімає виникле протиріччя.

д) Уникнення - відсутність прагнення до кооперації, і відсутність тенденції до досягнення власних цілей.

е) Співробітництво - учасники ситуації приходять до альтернативи, що повністю задовольняє інтереси обох сторін.

2.2. Опис результатів власного дослідження

Дослідження особливості поведінки у студентів в конфліктній ситуації.

Згідно з проведених досліджень студентів 2 курсу медичного факультету, спочатку можемо оцінити рівень самооцінки у досліджуваних осіб.

Таблиця 2.2.1.

Рівень самооцінки за методикою

"Визначення рівня своєї самооцінки" (розроблена Г. М. Казанцевою), %

Рівень самооцінки	Випробовувані	
	Кількість	%
Занижена	7	23,3
Адекватна	14	46,60
Завищена	9	30

При проведенні даної методики, для спрощення підрахунків усереднених даних та отримання достовірних результатів, ми перевели рівні самооцінки у коефіцієнти.

Отже, досліджувані, які в результаті дослідження мають занижену самооцінку, отримують коефіцієнт 1. Досліджувані, які в результаті дослідження мають адекватну самооцінку, отримують коефіцієнт 2. Та досліджувані, які в результаті дослідження мають завищену самооцінку, отримують коефіцієнт 3. За проведеними підрахунками ми отримуємо усереднений показник рівня самооцінки в досліджуваній групі, яка становить 2,06 балів. Даний результат свідчить про те, що загалом, усередненим рівнем самооцінки в досліджуваних студентів є адекватний рівень самооцінки.

Також ми виявили, що 7 студентів, що складає 23,3% від загальної кількості випробовуваних, мають занижену самооцінку; 14 студентів, що складають 46,6% від загальної кількості випробовуваних, мають адекватну самооцінку; 9

студентів, що складають 30% від загальної кількості досліджуваних, мають завищену самооцінку.

Також згідно результатів, ми можемо оцінити найбільш та найменш розповсюджений рівень самооцінки.

Ми бачимо, що найбільш розповсюдженим рівнем самооцінки серед досліджуваних є адекватна самооцінка (46,6 %), що свідчить про те, що більшість наших досліджуваних адекватно оцінюють себе, свої здібності, уміння. Вони здібні правильно, об'єктивно оцінювати ситуації, вони не вдаються до перебільшення або, навпаки, заниження власних здібностей та досягнень. Це найбільш сприятливий рівень самооцінки, який допомагає найкраще розуміти себе, оцінювати свої слабкі та сильні сторони і загалом, добре впливає на міжособистісні відносини.

Ми бачимо, що найменш розповсюдженим рівнем самооцінки серед досліджуваних є занижена самооцінка (23,3%), що свідчить про те, що меншість наших досліджуваних недооцінює себе та свої здібності, вони перебільшують свої недоліки та завжди невдоволені собою, завжди вважають, що вони не настільки краще, наскільки б могли би бути. Такі люди ставлять перед собою нереально високі стандарти, яких дуже складно або неможливо досягти, тим самим завдаючи собі моральної шкоди.

Середню позицію займає завищений рівень самооцінки (30 %), що свідчить про те, що ця частка досліджуваних переоцінює свої можливості та вміння. Вони більш схильні до конфліктів, як з оточуючими, адже вони дуже гостро реагують на критику оточуючих та неспроможні загалом її сприймати, так і самі з собою, адже коли людина не може відповісти своїм завищеним очікуванням, можуть виникати внутрішні протиріччя через те, що вона не може відповісти власним завищеним очікуванням.

Згідно з проведених досліджень студентів другого курсу медичного факультету, можемо визначити ступінь конфліктності особистості.

Таблиця 2.2.2.

*Ступінь конфліктності за методикою
«Самооцінка конфліктності» (В.Ф. Раховський), %*

Ступінь вираженості конфліктності	Випробовувані	
	Кількість	%
Не виражена конфліктність	2	6,66
Слабо виражена конфліктність	22	73,33
Виражена конфліктність	6	20

При проведенні даної методики, ми підраховали усереднені дані для з'ясування усередненого показника ступеня вираженості конфліктності в групі досліджуваних.

Отже, за проведеними підрахунками ми отримуємо усереднений показник ступеня вираженості конфліктності, який дорівнює 43,3 балів.

Даний результат свідчить про те, що загалом, усередненим результатом ступеня вираженості конфліктності в досліджуваних студентів є слабо виражена конфліктність.

В результаті проведеної методики було виявлено, що у 2 студента, що складає 6,66% від загальної кількості випробовуваних, конфліктність не виражена. 22 студента, що складає 73,33% від загальної кількості випробовуваних, конфліктність слабо виражена. 6 студентів, що складає 20% від загальної кількості випробовуваних мають виражений ступінь конфліктності.

Згідно з результатами проведеного дослідження, можемо сказати, що найбільш розповсюдженим ступенем вираження конфліктності є слабо виражена конфліктність (73,3%). Це свідчить про те, що люди з таким ступенем конфліктності прагнуть уникати ситуації, які можуть призводити до конфліктів, вони більш схильні шукати компроміси та не вдаватися до прямої конфронтації.

Найменш розповсюдженим ступенем вираження конфліктності є не виражена конфліктність (6,66%), що свідчить про те, що такі люди загалом ухиляються від конфліктів, вони перекладають свої проблеми на інших. Навіть можуть довірити іншим вирішувати свої конфлікти, аби не бути їх учасником, навіть, якщо ситуація стосується особисто їх.

Проміжне положення займає виражена ступінь конфліктності (20%), що може казати про те, що такі люди готові розв'язувати конфлікт прямим шляхом, вони не шукають компромісів, не готові співпрацювати і не зважають на почуття інших.

Згідно з проведених досліджень студентів другого курсу медичного факультету, можемо визначити типи поведінки в конфлікті.

Таблиця 2.2.3.

Типи поведінки за методикою

«Тест Томаса-Кілмана – типи поведінки в конфлікті» (адаптований Грішиною), %

Тип поведінки	Випробовувані	
	Кількість	%
Співпраця	3	10
Пристаювання	6	20
Уникнення	6	20

Компроміс	7	23,3
Суперництво	8	26,6

При проведенні даної методики, для спрощення підрахунків усереднених даних та отримання достовірних результатів, ми перевели результати типів поведінки у коефіцієнти.

Отже, тип поведінки «Співпраця» отримує коефіцієнт 1. Тип поведінки «Пристосування» отримує коефіцієнт 2. Тип поведінки «Уникнення» отримує коефіцієнт 3. Тип поведінки «Компроміс» отримує коефіцієнт 4. Тип поведінки «Суперництво» отримує коефіцієнт 5.

За проведеними підрахунками ми отримуємо усереднений показник типу поведінки в досліджуваній групі, яка становить 3,36 балів. Даний результат свідчить про те, що загалом, усередненим типом поведінки в групі досліджуваних студентів є тип «Уникнення».

В результаті проведеної методики було виявлено, що 3 студента, що складає 10 % від загальної кількості випробовуваних, мають тип поведінки «Співпраця» у конфлікті. 6 студентів, що складає 20% від загальної кількості випробовуваних, мають тип поведінки «Пристосування» у конфлікті. Також 6 студентів, що складає 20% від загальної кількості випробовуваних, мають тип поведінки «Уникнення» у конфлікті. 7 студентів, що складає 23,3% від загальної кількості випробовуваних, мають тип поведінки «Компроміс» у конфлікті. 8 студентів, що складає 26,6 % від загальної кількості випробовуваних, мають тип поведінки «Суперництво» у конфлікті.

Також можемо розглянути з якою самооцінкою обирають певний тип поведінки у конфлікті.

Таблиця 2.2.4.

*Співвідношення рівня самооцінки та типів поведінки особистості в
конфлікті*

Рівень самооцінки	Випробовувані		
	Загальна кількість	Кількісний показник обраного типу поведінки	%
Занижена	7	Уникнення - 4	57,1
		Співпраця – 2	28,6
		Суперництво – 1	14,3
Адекватна	14	Компроміс – 6	42,9
		Пристосування – 5	35,7
		Уникнення – 2	14,3
		Суперництво – 1	7,1
Завищена	9	Суперництво – 6	66,7
		Компроміс – 1	11,1
		Пристосування – 1	11,1
		Співпраця – 1	11,1

Отже, проаналізувавши отримані дані, можемо побачити, що досліджувані із заниженою самооцінкою в більшості випадків обирають тип поведінки «Уникнення», що становить 57,1% від загальної кількості студентів із заниженою самооцінкою; 28,6% досліджуваних обирають тип поведінки «Співпраця», та меншість при даному рівні самооцінки обирають тип поведінки «Суперництво», що становить 14,3%.

Досліджувані із адекватним рівнем самооцінки в більшості випадків обирають тип поведінки «Компроміс», що становить 42,9% від загальної кількості студентів із адекватною самооцінкою; 35,7% досліджуваних обирають тип поведінки «Пристосування», 14,3% досліджуваних обирають тип поведінки

«Уникнення», і меншість студентів обрало тип поведінки «Суперництво» при адекватній самооцінці, що становить 7,1 %.

Досліджувані із завищеним рівнем самооцінки в більшості випадків обирають тип поведінки «Суперництво», що становить 66,7 % від загальної кількості студентів із завищеною самооцінкою, решта студентів обирають типи поведінки «Компроміс», «Пристосування», «Співпраця», що становить 11,1% порівну.

Отже, можемо сказати, що більшість із заниженою самооцінкою обирають такі типи поведінки у конфлікті, як «Співпраця» та «Уникнення» та меншість обирають тип поведінки «Суперництво». Більшість із адекватною самооцінкою обирають такі типи поведінки у конфлікті, як «Пристосування» та «Компроміс» та меншість обирають тип поведінки «Уникнення» та «Суперництво». Більшість із завищеною самооцінкою обирають тип поведінки «Суперництво» у конфлікті, меншість обирають «Пристосування», «Співпраця», «Компроміс».

2.3. Кореляційний аналіз та його результати.

Нами був проведений кореляційний аналіз для з'ясування залежності між рівнем самооцінки та ступенем конфліктності досліджуваних. [9]

Згідно з проведеним аналізом (використовувався кореляційний аналіз Пірсона), та результатами власного дослідження, маємо такі результати:

Ми визначили кореляційну залежність значень рівня самооцінки досліджуваних (X) від значень ступеня конфліктності досліджуваних (Y) та прослідкували сильний позитивний зв'язок значень, адже згідно із розрахунками, коефіцієнт кореляції Пірсона дорівнює 0,71.

Також ми розрахували об'єм вибірки, що дорівнює 30.

Розрахували стандартну похибку, що дорівнює 0,19.

Розрахували довірчі інтервали (верхню та нижню межі).

Тож, коефіцієнт кореляції дорівнює 0,71, та в межах від 0,47 до 0,85 знаходяться істинні значення коефіцієнта кореляції по генеральній сукупності.

Усі розрахунки та дані, отримані в результаті кореляційного аналізу можна побачити нижче:

Таблиця 2.3.1.

Розрахунки кореляції X (самооцінки досліджуваних) та Y (ступеня конфліктності)

Показник	Значення
Коефіцієнт кореляції Пірсона	0,716360554
n (об'єм вибірки)	30
z	0,900128749
se	0,19245009
c_95%	1,959963985
Нижня 95% межа zL	0,522933504
Верхня 95% межа zU	1,277323993

Нижня 95% межа rL	0,479960924
Верхня 95% межа rU	0,855770301

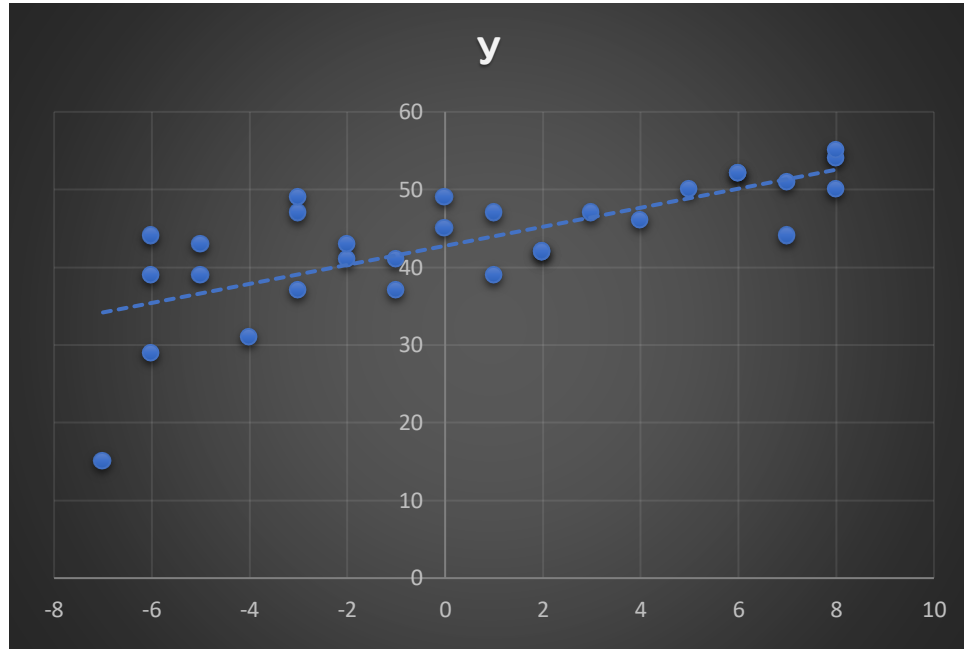

Рис.2.1 «Графік кореляції X та Y».

Висновки до другого розділу

Отже, згідно з результатами проведених досліджень можемо зробити висновок про те, що рівень самооцінки, ступінь вираженості конфліктності та тип поведінки студентів 2 курсу медичного факультету різняться.

Так, визначаючи рівень самооцінки досліджуваних за методикою "Визначення рівня своєї самооцінки" (розроблена Г. М. Казанцевою), можемо зробити висновок про те, що переважає адекватний рівень самооцінки в студентів.

Визначаючи ступінь конфліктності досліджуваних за методикою «Самооцінка конфліктності» (В.Ф. Раховський), можемо зробити висновок про те, що в більшості досліджуваних конфліктність слабо виражена.

Визначаючи типи поведінки досліджуваних в конфлікті за методикою «Тест Томаса-Кілмана – типи поведінки в конфлікті» (адаптований Грішиною), можемо зробити висновок про те, що більшість досліджуваних, беручи участь у конфлікті вдаються до такого типу поведінки, як «Суперництво».

Також, аналізуючи результати кореляційного аналізу для з'ясування залежності між рівнем самооцінки та ступенем конфліктності досліджуваних, ми прослідкували позитивний кореляційний зв'язок та кореляційну залежність значень рівня самооцінки досліджуваних від значень ступеня конфліктності досліджуваних.

Тому, можемо зробити висновок, що самооцінка впливає на ступінь конфліктності та тип поведінки у конфлікті.

Загальні висновки

Провівши дану роботу, можемо сказати, що ми виконали усі задачі, які були поставлені перед нами:

1. Ми розглянули, що сам термін «самооцінка» представляє собою відображення задоволеності або незадоволеності індивіда своєю особистістю, та те, наскільки індивід оцінює себе та як відноситься до себе.

Різні вчені по-різному трактували поняття самооцінки, але загалом вони розглядали самооцінку як ключовий елемент у розвитку особистості, визначаючи її взаємозв'язок з моральним ідеалом, соціальним оточенням та внутрішнім почуттям. Вважається, що самооцінка буває адекватною, коли людина об'єктивно та реально оцінює себе, свої вміння, навички, здібності. Поведінка таких людей спокійна, вони легко спілкуються з оточуючими та взаємодіють з ними. Самооцінка буває неадекватною, коли людина перебільшує, або, навпаки, занижує ставлення до себе, неправильно сприймає себе. Поведінка таких людей нестійка, може виявлятися у вигляді конфліктів та складнощів при взаємодії з оточуючими.

В останньому випадку самооцінка може бути завищеною, коли людина занадто переоцінює свої можливості. Поведінка таких людей проявляється у вигляді звинувачення інших у несправедливому ставленні до себе, це агресивна поведінка стосовно інших через нездатність сприйняти точку зору інших та визнати свої недоліки. Також самооцінка може бути заниженою, коли людина навпаки, недооцінює себе через перебільшення власних недоліків. Такі люди завжди невпевнені в собі, бояться осуду та завжди намагаються сподобатись усім навколо. Виділяють також нестійку самооцінку, коли на самосприйняття впливають мінливі обставини та випадкові події, тобто людина в якийсь момент відчуває себе на вершині успіху, а в інший момент - невпевненою та невдалою. Поведінка таких людей також нестабільна, як і їхня самооцінка.

Конфлікти в університетському середовищі є невід'ємною частиною студентського життя, і можуть виникати на різних рівнях: внутрішньоособистісному, міжособистісному, та міжгруповому. В залежності від обставин та особистісних якостей, студенти обирають різні стратегії поведінки в конфлікті, такі як компроміс, співпраця, суперництво, уникнення та пристосування.

Узагальнюючи результати досліджень інших науковців за темою нашої роботи, можна зробити висновок, що існує взаємозв'язок між самооцінкою та конфліктною поведінкою, особливо в контексті студентства. Загальна тенденція свідчить про те, що особистості з вищим рівнем самооцінки частіше обирають стратегії суперництва та проявляють конфліктність у вирішенні суперечок, однак важливо враховувати індивідуальні особливості та контекст, оскільки вибір стратегій поведінки може залежати від певних факторів та конкретних обставин.

2. Визначаючи рівень самооцінки студентів в емпіричній частині нашого дослідження, ми виявили, що найбільш розповсюдженим рівнем самооцінки серед досліджуваних є адекватна самооцінка що свідчить про те, що більшість наших досліджуваних адекватно оцінюють себе, свої здібності та уміння. Вони здатні правильно, об'єктивно оцінювати ситуації, не вдаються до перебільшення або, навпаки, заниження власних здібностей та досягнень. Це найбільш сприятливий рівень самооцінки, який допомагає найкраще розуміти себе, оцінювати свої слабкі та сильні сторони і загалом, добре впливає на міжособистісні відносини.

3. Досліджуючи рівень конфліктності студентів, ми виявили, що у більшості досліджуваних конфліктність слабо виражена. Такі люди виражають свою точку зору, можуть виразити незгоду, але завжди будуть вдаватися до спроб знайти компроміс та уникнути конфлікту. В роботі також був виявлений

сильний позитивний кореляційний зв'язок між рівнем самооцінки досліджуваних та ступенем їх конфліктності. Тобто, доведено, що чим вищою є самооцінка студента, тим вищим є рівень його конфліктності.

4. Досліджуючи типи поведінки в конфлікті, ми визначили, що найчастішим типом поведінки, який зустрічається у студентів, є «Суперництво», що становить 26,6% досліджуваних. Це каже про те, що більша частина досліджуваних ставлять себе на перше місце, прагнуть добитися свого, прагнуть задовільнити свої інтереси, навіть не враховуючи іншої думки. Такий тип поведінки у конфлікті вважається деструктивним, що може призвести до звички конфліктувати. Рідше за всіх зустрічається тип поведінки «Співпраця», що становить 10% від усіх досліджуваних. Це каже про те, що менша частина досліджуваних для вирішення конфлікту включають спільні зусилля, що враховує інтереси обох сторін. Такий тип поведінки у конфлікті вважається конструктивним, що покращує взаєморозуміння між студентами.

5. Аналізуючи взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації, ми виявили, що більшість досліджуваних із заниженою самооцінкою обирають такі типи поведінки у конфлікті, як «Співпраця» та «Уникнення». Студенти із адекватною самооцінкою переважно обирають такі типи поведінки у конфлікті, як «Пристосування» та «Компроміс». Більшість студентів із завищеною самооцінкою обирають під час конфлікту тип поведінки «Суперництво».

Отже, загалом можемо зробити висновок, що чим вищою є самооцінка студентів, тим більше досліджувані прагнуть суперничати, добиватися визнання своєї точки зору та сприйняття. І навпаки, чим нижчою є самооцінка, тим більше досліджувані прагнуть уникати конфліктів та йти на

компроміси аби швидше закінчити конфлікт. Також можемо стверджувати, що чим вищим є рівень самооцінки досліджуваних, тим більше ступінь їх конфліктності, і навпаки, чим менше рівень самооцінки, тим ступінь конфліктності нижчий. Тобто, самооцінка дійсно взаємопов'язана як зі ступенем конфліктності студентів, так і з типом їх поведінки у конфлікті.

Перспективами подальшого дослідження є аналіз факторів (сімейне середовище, соціальна підтримка, успіхи в навчанні), які впливають на самооцінку та конфліктність студентів, їх поведінку в конфліктних ситуаціях, а також, розробка психологічних методів, тренінгів, та заходів, які сприятимуть поліпшенню ситуації в студентському середовищі, сприятимуть зниженню рівня конфліктів серед студентів та покращать їх відношення відносно до себе та один до одного.

Список використаної літератури:

1. Алексєєнко Т. Ф. Сімейне виховання: концептуалізація ідей теорії і практики: монографія. Київ–Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. - 503 с.
2. Берлач А. І. Кондрюкова В. В., Криволапчук В. О., Поліщук О. Г. Конфліктологія. Одеса: ОДУВС, 2010. - 162 с.
3. Галкіна Т. В. Самооцінка як процес розв'язання завдань: системний підхід. Одеса: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2017. – 368 с.
4. Зінченко С.В. Вплив самооцінки на успішність в житті. *Learning the latest theories and methods*. 2023. № 9. С. 379-381.
5. Лисенко-Гелемб'юк К.М. Специфіка міжособистісного конфлікту в юнацькому віці. Збірник наукових праць: філософія соціологія, психологія. Івано-Франківськ: Вид-во “Плай ЦІТ” Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. Вип. 14. – Ч. 1. С. 298–308.
6. Ложкін Г. В., Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навч. посіб. – К.: ВД "Професіонал", 2006. – 416 с. С.21.
7. Миронова О. М. Конфліктологія: навч. посіб.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 168 с.
8. Михайлишин У. Б. Вплив самооцінки на конфліктну поведінку підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород: *Серія ПСИХОЛОГІЯ*. Випуск 3, 2021. С. 86-92
9. Пашко А.О. Статистичний аналіз даних. Інтелектуальна обробка даних. 2019. С. 13-27.
10. Прокопенко Т. Теоретичні підходи до визначення поняття «самооцінка» в психолого-педагогічних дослідженнях. *Магістерський науковий вісник*. 2022. № 38. С. 70-73.
11. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. Кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами ім. ак. І. А. Зязюна.
URL: <https://web.kpi.kharkov.ua/ppuss/uk/strategiyi-povedinki-v-konfliktnij-situatsiyi/>

12. Сівко О.П. Характер зв'язку самооцінки зі стратегіями поведінки особистості в конфлікті. "Молодий вчений". Днепр: Психологічні науки, 2015. С. 87-90.
13. Злочевська Л.С. Психологічні передумови розвитку самооцінки особистісних якостей у сучасного фахівця. №УДК 159.923.2
URL: https://lib.iitta.gov.ua/4384/1/%D0%A1%D1%82._%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5.%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%A1%D0%90%D0%9C%D0%9E%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9D%D0%9A%D0%90_%D0%A1%D0%A3%D0%A7%D0%90%D0%A1%D0%9D._%D0%A4%D0%90%D0%A5%D0%86%D0%92%D0%A6%D0%AF.pdf
14. Дядюкіна, Є. В. Самооцінка як міждисциплінарне поняття // Науковий вісник Донбасу. 2011. № 1.
URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/nvd_2011_1_21.pdf
15. Тест Томаса - типи поведінки в конфлікті // Психологія
URL: http://psychologis.com.ua/test_tomasa__tipy_povedeniya_v_konflikte.htm

Взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації

Анотація

В даній дипломній роботі ми проаналізували наукову літературу щодо взаємозв'язку самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації, розглянули поняття самооцінки та її становлення. Дослідили особливості та типи поведінки студентів в конфліктній ситуації. Дослідили рівень конфліктності студентів. Визначили рівень самооцінки у студентів. Дослідили взаємозв'язок самооцінки та поведінки студентів у конфліктній ситуації та дійшли до загального висновку про те, що чим вищою є самооцінка студентів, тим більше досліджувані прагнуть суперничати, добиватися визнання своєї точки зору та сприйняття. І навпаки, чим нижчою є самооцінка, тим більше досліджувані прагнуть уникати конфліктів та йти на компроміси аби швидше закінчити конфлікт. Також можемо стверджувати, що чим вищим є рівень самооцінки досліджуваних, тим більше ступінь їх конфліктності, і навпаки, чим менше рівень самооцінки, тим ступінь конфліктності нижчий. Тобто, самооцінка дійсно взаємопов'язана як зі ступенем конфліктності студентів, так і з типом їх поведінки у конфлікті.

Ключові слова: самооцінка, конфліктність, студенти, поведінка.

The relationship between self-esteem and behavior of students in a conflict situation

Summary

In this thesis, we analyzed the scientific literature on the relationship between self-esteem and the behavior of students in a conflict situation, considered the concept of self-esteem and its formation. Peculiarities and types of behavior of students in a conflict situation were investigated. The level of students' conflict was studied. The level of self-esteem of students was determined. They studied the relationship between self-esteem and behavior of students in a conflict situation and came to the general conclusion that the higher the self-esteem of students, the more the students

strive to compete, to seek recognition of their point of view and perception. Conversely, the lower the self-esteem, the more the subjects tend to avoid conflicts and make compromises in order to end the conflict faster. We can also claim that the higher the level of self-esteem of the subjects, the greater their degree of conflict, and vice versa, the lower the level of self-esteem, the lower the degree of conflict. That is, self-esteem is really interconnected both with the degree of conflict of students and with the type of their behavior in conflict.

Key words: self-esteem, conflict, students, behavior.